



הכנסת

מרכז המחקר והמידע

## סוגיית הגיור בישראל

הכנסת, מרכז המחקר והמידע

קריית בן-גוריון, ירושלים 91950

טל': 02 - 6408240/1

פקס: 02 - 6496103

[www.knesset.gov.il/mmm](http://www.knesset.gov.il/mmm)

**כתיבה: נעמי מי-עמי, חוקרת**

אישור: הודיה קין, ראש צוות

עריכה לשונית: מערכת "דברי הכנסת"

ט' בתמוז תשס"ז

25 ביוני 2007

## תמצית

מסמך זה נכתב לבקשת חה"כ יולי אדלשטיין ועניינו סוגיית הגיור בישראל.

מערכת הגיור בישראל קיבלה תאוצה ב-17 השנים האחרונות בעיקר בעקבות גלי העלייה הגדולים מחבר המדינות. בשנים הראשונות של עלייה זו התנהלו ענייני הגיור במסגרת בתי-הדין הרבניים האזוריים, כפי שהיה נהוג עד אז, אולם מסגרת זו לא התאימה לקליטת אלפי מתגיירים פוטנציאליים.

בעקבות עתירות הזרמים הלא-אורתודוקסיים בישראל לבג"ץ בתביעה להכיר בגיוריהם הנעשים בישראל הוקמה בשנת 1997 הוועדה לגיבוש רעיונות והצעות בנושא הגיור בישראל (ועדת-נאמן). בדוח שהגישה ועדה זו לראש הממשלה נאמר כי ניסתה לגשר ולמצוא פשרה בין כל הזרמים המשתתפים בתהליך הגיור. לאור המלצותיה הוקמו בתי-הדין המיוחדים לגיור והמכונים המשותפים ללימודי יהדות שיוצגו בהם כל הזרמים ביהדות.

בתחילת שנת 2004 הוקם "מערך הגיור" במשרד ראש הממשלה, ובתי-הדין המיוחדים לגיור הועברו לאחריותו. בהעדר הגדרת סמכויות ברורה נתגלעו מחלוקות בין הנהלת מערך הגיור ובין הנהלת בתי-הדין המיוחדים, שהוכפפה לה.

למרות היישום החלקי של המלצות ועדת-נאמן והקמת מערך הגיור לא חל גידול של ממש במספר המתגיירים. הממשלה רואה בגיור עולים שאינם יהודים צורך לאומי, ולפיכך הוקמה, על-פי החלטתה במרס 2007, הוועדה לבחינת מבנה ארגוני כולל באיגום המשאבים בנושא הגיור בישראל, בראשות מנכ"ל המשרד לקליטת העלייה ארז חלפון (ועדת-חלפון). ועדה זו הגישה לראש הממשלה דוח חלקי ב-29 ביוני 2007 ובו המלצות לייעול מערכת הגיור בישראל.

היקף האוכלוסייה הפוטנציאלית לגיור (כלומר עולים שאינם יהודים על-פי ההלכה, רובם עולים מחבר המדינות) נאמד כיום ב-200,000–250,000 איש.

בשנים 2000–2006 התגיירו 27,656 אזרחים (בלי חיילים).

במסמך זה מוצגים נתונים על הגיור בישראל וסקירה היסטורית ומשפטית של הסוגיה. המסמך מתמקד בסוגיית הגיור של אזרחי ישראל – בעיקר עולים מחבר המדינות, מתואר בו תהליך הגיור ומפורטים הגופים המעורבים בו וכן בעיות שהתעוררו והצעות לפתרון.

### 1. נתונים<sup>1</sup>

במאי 2006 חיו בישראל יותר מ-300,000 עולים שאינם יהודים על-פי ההלכה ואינם רשומים כיהודים על-פי ההגדרות החלות במדינת ישראל – ברבנות הראשית ו/או במשרד הפנים. כ-27,000 מהם רשומים ומזדהים

<sup>1</sup> הוועדה לבחינת מבנה ארגוני כולל ואיגום המשאבים בנושא הגיור בישראל (ועדת-חלפון), דוח חלקי, 27 במאי 2007.

כנוצרים והשאר נכללים בקטגוריה "ללא סיווג דתי". ד"ר אשר כהן מעריך בספרו "יהודים לא-יהודים" כי היקף האוכלוסייה הפוטנציאלית לגיור בישראל כיום הוא 200,000–250,000 בני-אדם.<sup>2</sup>

בשנים 2000–2006 התגיירו 27,656 אזרחים (בלי חיילים), בהם:

- 6,538 עולים מחבר המדינות (מכ-300,000 עולים שאינם יהודים);
- 16,497 עולים מאתיופיה (מכ-22,000 עולים מאתיופיה);
- 4,621 עולים ממדינות אחרות.

להלן נתונים על הגיור בשנים 2000–2006 בחלוקה לשנים ולאורך המוצא:<sup>3</sup>

השנה	כלל המתגיירים	אתיופיה	חבר המדינות	מדינות אחרות
2000	2,570	1,084	906	580
2001	3,816	1,991	954	871
2002	4,031	2,643	890	498
2003	4,550	2,884	919	747
2004	3,599	2,399	684	516
2005	5,279	3,294	1,165	820
2006	3,811	2,202	1,020	589
<b>כלל המתגיירים</b>	<b>27,656</b>	<b>16,497</b>	<b>6,538</b>	<b>4,621</b>

<sup>2</sup> אשר כהן, יהודים לא-יהודים: זהות יהודית ישראלית ואתגר הרחבת הלאום היהודי, אוניברסיטת בר-אילן והוצאת "כתר", 2007, עמ' 148.

<sup>3</sup> משרד ראש הממשלה, מערך הגיור, מנהל בתי-הדין המיוחדים לגיור, סיכום סקירה בנושא בתי-הדין המיוחדים לגיור, 1 במאי 2007.

**נתונים על הלומדים לקראת גיור בשנים 2004–2006 בקרב עולים מחבר המדינות ואחרים  
(בלי עולים מאתיופיה)<sup>4</sup>**

מסגרת הלימודים	יהודים <sup>5</sup>	לא יהודים	כלל הלומדים
צבאית	1,568	4,763	6,331
אזרחית	2,535	6,262	8,797
כלל הלומדים	4,103	11,025	15,128

**נתונים על המתגיירים בשנים 2004–2006 בקרב עולים מחבר המדינות ואחרים (בלי  
עולים מאתיופיה)<sup>6</sup>**

מסגרת הגיור	חבר המדינות	אחרים	כלל המתגיירים	שיעור המתגיירים מכלל הלומדים שאינם יהודים <sup>7</sup>
צבאית	1,430	100	1,530	24%
אזרחית	2,869	1,925	4,794	55%
כלל המתגיירים	4,299	2,025	6,324	

7,895 עולים מאתיופיה התגיירו בשנים 2004–2006. יצוין כי העולים מאתיופיה עוברים גיור שונה, הנעשה כחלק אינטגרלי מקליטתם בישראל, ולפיכך יותר מ-90% מכלל הלומדים מקרב העולים מאתיופיה מתגיירים בפועל.

נוסף על העולים מאתיופיה הנמנים עם קהילת "ביתא ישראל", הקבוצה המוכרת של יהודי אתיופיה, קיימת קבוצת עולי הפלשמורה, צאצאי יהודים שהשתייכו בעבר לקבוצת "ביתא ישראל" אבל הם או משפחתם התנצרו מאז אמצע המאה ה-19, ואף שהתנצרו עקב לחץ חברתי וכלכלי הם נחשבים למי

<sup>4</sup> הוועדה לבחינת מבנה ארגוני כולל ואיגום המשאבים בנושא הגיור בישראל (ועדת-חלפון), דוח חלקג, 27 במאי 2007.

<sup>5</sup> הלומדים היהודים משתתפים בלימודי הגיור על-פי דרישת בתי-הדין, המחייבים גם את בני המשפחה היהודים לעבור את ההכשרה. יש לציין שבעבר היה מספר הלומדים היהודים גדול יותר, ובשנים האחרונות נעשה מאמץ לצמצמו.

<sup>6</sup> הוועדה לבחינת מבנה ארגוני כולל ואיגום המשאבים בנושא הגיור בישראל (ועדת-חלפון), דוח חלקג, 27 במאי 2007.

<sup>7</sup> מספר המתגיירים בכל שנה הוא למעשה מספר המקבלים תעודת המרה באותה שנה, וסביר להניח כי לימודיהם לקראת הגיור נעשו בשנה שקדמה לו ואולי אף בשנים שלפני כן, אולם מספר הלומדים והמתגיירים בכל אחת משלוש השנים האלה קבוע למדי, ולפיכך יש מקום לראות את שיעור המתגיירים כנתון משקף את מציאות הגיור הממלכתי בישראל.

שהמירו את דתם מרצון ולכן אינם מוכרים כיהודים לפי חוק השבות. בשנים האחרונות הם מועלים לארץ טיפין טיפין, במסגרת איחוד משפחות על-פי חוק הכניסה לישראל, וחייבים בגיור אורתודוקסי.<sup>8</sup> לפי נתונים שהציג מנהל בתי-הדין המיוחדים לגיור, הרב אליהו מימון, לפני ועדת-חלפון (ראו להלן), הנהלת בתי-הדין המיוחדים לגיור מטפלת בכ-8,000 תיקי גיור בשנה. פנייתנו אל הרב מימון בבקשה לקבל נתונים על מספר התיקים שנפתחו למתגיירים בבתי-הדין המיוחדים לגיור ועל מספר המסיימים את תהליך הגיור מתוך מספר זה לא נענתה עד למועד הגשת המסמך.

## 2. סקירה היסטורית

מערכת הגיור בישראל קיבלה תאוצה ב-17 השנים האחרונות, בעקבות גלי העלייה הגדולים מחבר המדינות ומאתיופיה, מדינות שהעלייה מהן טרם הסתיימה.<sup>9</sup> בשתי קבוצות עולים אלה יש מאות אלפים שאינם יהודים על-פי ההלכה.

בשנים הראשונות של העלייה מחבר המדינות התנהלו ענייני הגיור במסגרת בתי-הדין הרבניים הרגילים, כפי שהיה נהוג עד תקופה זו, אולם התברר כי מסגרת זו אינה מתאימה לטיפול בעניינם של מאות אלפי יהודים ואלפי מתגיירים פוטנציאליים, היקפים שלא נודעו כמותם עד לעלייה זו.<sup>10</sup>

ביוזמת הרב הראשי לישראל אליהו בקשי דורון הוקם בשנת 1995 **מינהל הגיור**. תחילה ניהל אותו מכון "צומת" שבגוש-עציון, אך כעבור כמה שנים החליט היועץ המשפטי לממשלה דאז, אליקים רובינשטיין, כי לא ראוי שסוגיית הגיור תתנהל באמצעות עמותה פרטית. מינהל הגיור חזר לפעול במסגרת משרד הדתות, אך אופי פעולתו לא השתנה שינוי מהותי.<sup>11</sup>

בעקבות עתירות של הזרמים הלא-אורתודוקסיים בישראל לבג"ץ בתביעה שיוכרו גיוריהם הנעשים בישראל, מינה ב-27 ביוני 1997 ראש הממשלה דאז, בנימין נתניהו, **ועדה לגיבוש רעיונות והצעות בנושא הגיור בישראל**, בראשות שר האוצר יעקב נאמן (להלן: **ועדת-נאמן**). המלצות ועדה זו נמסרו לראש הממשלה ב-22 בינואר 1998.

להלן עיקרי ההמלצות:

- **הקמת מכון משותף ללימודי יהדות בחסות הסוכנות היהודית, שבו תהיה נציגות לשלושת הזרמים ביהדות – האורתודוקסי, הרפורמי והקונסרבטיבי.** מכון זה יעסוק לא רק בגיור, אלא גם בלימוד יהדות לאזרחי ישראל ולעולים – יהודים ולא יהודים.

<sup>8</sup> יאיר שלג, **יהודים שלא כהלכה: סוגיית העולים הלא-יהודים בישראל**, המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2004, עמ' 49–53. הרחבה בנושא הפלשמורה והבאתם לישראל ראו גם במסמך: הכנסת, מרכז המחקר והמידע, **הכפלת קצב העלאת הפלשמורה לישראל**, כתבה נעמי מי-עמי, 7 ביוני 2005.

<sup>9</sup> מבחינת אתיופיה עדיין מדובר על המשך העלאת הפלשמורה במסגרת איחוד משפחות.

<sup>10</sup> יאיר שלג, **יהודים שלא כהלכה: סוגיית העולים הלא-יהודים בישראל**, המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2004.

<sup>11</sup> אשר כהן, **יהודים לא-יהודים: זהות יהודית ישראלית ואתגר הרחבת הלאום היהודי**, אוניברסיטת בר-אילן והוצאת "כתר", 2007.

- **הקמת בתי-דין מיוחדים לגיור על-ידי הרבנות הראשית לישראל. הגיור בישראל ייערך בבית-דין לגיור על-פי דין תורה<sup>12</sup> ורשויות המדינה יכירו רק בגיור זה.**

הממשלה אישרה את המלצות ועדת-נאמן ב-7 באפריל 1998 (בהחלטה מס' 3613). חלק מההמלצות אושרו ב-9 בפברואר 1998 במועצת הרבנות הראשית.

אף שהמלצות ועדת-נאמן לא הפכו לחקיקה מחייבת הוקם בשנת 2000 המכון המשותף ללימודי יהדות ברוח המלצותיה. סניפים של המכון נפתחו בכל הארץ (להלן: המכונים המשותפים), לפי צורכי האוכלוסייה הפוטנציאלית לגיור. בסניפי המכון לימדו נציגי שלושת הזרמים ביהדות בישראל והם פתוחים גם ליהודים שלא נזקקו לגיור.<sup>13</sup>

בשנת 2000 החליטה הממשלה (החלטה מס' 1705) לרכז את הפיקוח על המכונים המשותפים ללימודי יהדות ועל בתי-הדין המיוחדים לגיור בתחום סמכותו של מנכ"ל בתי-הדין הרבניים.

בספטמבר 2003 החליטה הממשלה, ביוזמת ראש הממשלה דאז, אריאל שרון (החלטה מס' 761), על הקמת מערך גיור במשרד ראש הממשלה. לתפקיד ראש מערך הגיור מונה הרב חיים דרוקמן.

באוקטובר 2003 החליטה הממשלה (החלטה מס' 900) כי בתי-הדין המיוחדים לגיור יועברו לאחריות משרד המשפטים (כמו בתי-הדין הרבניים) והמכון המשותף ללימודי יהדות יועבר לאחריות המשרד לקליטת העלייה. המכון הועבר לאחריות המשרד לקליטת העלייה ב-1 בינואר 2004.

ביולי 2004 החליטה הממשלה (החלטה מס' 2221) להעביר את יחידת בתי-הדין המיוחדים לגיור – בהנהלת הרב אליהו מימון – מאחריות משרד המשפטים לאחריות מערך הגיור, ועם זה להשאיר את משרדי היחידה במקומם. מכיוון שלא היתה הגדרה ברורה של הסמכויות נתגלעו מחלוקות פנימיות בתוך מערך הגיור בין הנהלת מערך הגיור לבין הנהלת בתי-הדין המיוחדים לגיור, ומצב זה נמשך עד היום.<sup>14</sup> יצוין כי רק בתחילת שנת תשס"ה החל ראש מערך הגיור, הרב דרוקמן, לחתום בעצמו על תעודות ההמרה, המסמך המאשר סופית את הגיור.<sup>15</sup>

בחודשים הראשונים של שנת 2005 דווח בתקשורת כי החתימה על תעודות ההמרה של מתגיירים הופסקה עקב מחלוקות קשות בין הרבנות הראשית ובין הנהלת מערך הגיור.<sup>16</sup>

בתחילת שנת 2007 החליטה הנהלת המכון ללימודי יהדות להשעות הפניית מועמדים לבתי-הדין לגיור עד שתונהג רפורמה שתקל על המתגיירים.<sup>17</sup>

---

<sup>12</sup> הרחבת נושא הגיור על-פי דין תורה ("גיור כהלכה") ראו בספרו של מנחם פינקלשטיין, **הגיור: הלכה ומעשה**, אוניברסיטת בר-אילן, 1994.

<sup>13</sup> בדרך כלל בן-הזוג היהודי למד יחד עם בן-הזוג הלא-יהודי, כחלק מדרישות בתי-הדין לגיור.

<sup>14</sup> הרחבה ראו בפרק 7, "בעיות בתהליך הגיור".

<sup>15</sup> דחיית החתימה על תעודת ההמרה עיכבה מאוד את האישור הסופי של הגיור.

<sup>16</sup> עמירם ברקת, "שרון רצה להסיר חסמים, הרבנות הערימה קשיים ולכן אין עלייה במספר המתגיירים", **הארץ**, 30 במרס 2005.

<sup>17</sup> עמירם ברקת, "דרישה מאולמרט: להקים בתי-דין חלופיים לגיור", **הארץ**, 19 במרס 2007.

כיוון שמספר המתגיירים לא גדל כמצופה עד שנת 2006, למרות יישום חלקי של המלצות ועדת-נאמן והקמת מערך הגיור, הוקמה במרס 2007 הוועדה לבחינת מבנה ארגוני כולל ואיגום המשאבים בנושא הגיור בישראל, בראשות מנכ"ל משרד הקליטה ארז חלפון (ועדת-חלפון). ועדה זו מסרה לראש הממשלה אהוד אולמרט דוח חלקי ב-29 ביוני 2007.<sup>18</sup>

ב-19 ביוני 2007, עקב פנייתו של מנכ"ל משרד הקליטה אל הנהלת המכון המשותף ללימודי יהדות בבקשה שתפסיק את ה"שביתה" עד שיתקבלו המסקנות הסופיות של הוועדה בראשותו, חזרה הנהלת המכון להפנות מועמדים אל בתי-הדין המיוחדים לגיור.<sup>19</sup>

### 3. חקיקה

**חוק השבות, התש"י-1950,**<sup>20</sup> בנוסחו הראשון, קבע כי כל יהודי זכאי לעלות למדינת ישראל, כפוף לסייגים המנויים בחוק,<sup>21</sup> אך לא הוגדר בו "מיהו יהודי".

בתיקון לחוק השבות משנת 1970 נקבע כי לעניין חוק זה, "יהודי" הוא מי שנולד לאם יהודייה או שנתגייר, והוא אינו בן זת אחרת". הגדרה זו קרובה לתפיסה האורתודוקסית – פרט לעניין הגיור, שנשאר פתוח לפרשנויות שונות משום שסוג הגיור אינו מוגדר בחוק.

זכויות על-פי חוק השבות "מוקנות גם לילד ולנכד של יהודי, לבן-זוג של יהודי ולבן-זוג של ילד ושל נכד של יהודי, להוציא אדם שהיה יהודי והמיר דתו מרצון". החוק קובע גם כי "אין נפקא מינה אם יהודי שמכוחו נתבעה זכות... עודו בחיים אם לא ואם עלה ארצה או לאו".

משמעות הדברים היא שאדם שנולד לא יהודי ואף מזדהה בפועל ככזה יכול לממש את זכות השבות אם הוא משתייך למעגל המשפטי המפורט בחוק.

במשך השנים הועלו כמה הצעות חוק לתיקון חוק השבות ואף לביטולו.<sup>22</sup>

**בחוק האזרחות, התשי"ב-1952,** נקבע כי "כל עולה לפי חוק השבות, התש"י-1950, יהיה לאזרח ישראלי מכוח שבות", כלומר מדובר בהתאזרחות אוטומטית ומיידית שאין לשר הפנים שיקול דעת בה.

<sup>18</sup> הרחבה ראו להלן בפרק על ועדת-חלפון.

<sup>19</sup> מר חיים אירם, ממלא-מקום רכז הכנה, המכונים המשותפים ללימודי יהדות, ריאיון, 19 ביוני 2007. במאי 2007 נמסר לממשלה רק דוח חלקי של ועדת-חלפון. הוועדה ממשיכה בעבודתה על ההמלצות בנושא הגיור הממלכתי בישראל.

<sup>20</sup> סה"ח, תשי"י, 159.

<sup>21</sup> כאשר שר הקליטה נוכח שהמבקש תעודת עולה פועל נגד העם היהודי או עלול לסכן את בריאות הציבור או ביטחון המדינה.

<sup>22</sup> בשנה שעברה הציע הרב הראשי לישראל שלמה עמאר לשנות את סעיף "מיהו יהודי" בחוק השבות כך שתושמט המלה "התגייר", וכל מי שעבר גיור, אורתודוקסי או לא אורתודוקסי, לא יוכר כיהודי לפי החוק. התנועה הקונסרבטיבית פנתה אל ראש הממשלה בדצמבר 2006 והביעה חשש כי תיקון חוק השבות לפי הצעת הרב עמאר יגרום לקרע ביחסים בין ישראל ובין יהודי התפוצות. במכתב תשובה (מ-29 בינואר 2007) הודיע מנכ"ל משרד ראש הממשלה רענן דינור כי "אין בכוונת משרד ראש הממשלה בשלב זה לקדם תיקוני חקיקה הנוגעים לעניין". המקור: עמירם ברקת, "ראש הממשלה דוחה הצעת הרב הראשי עמאר למנוע הכרה בגרים בחוק השבות", הארץ, 13 בפברואר 2007. ראו גם: יאיר שלג, יהודים שלא כהלכה: סוגיית העולים הלא-יהודים בישראל, המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2004, עמ' 29-31, אשר כהן, יהודים לא-יהודים: זהות יהודית ישראלית ואתגר הרחבת הלאום היהודי, אוניברסיטת בר-אילן והוצאת "כתר", 2007, ועוד.

**בחוק מרשם האוכלוסין, התשכ"ה-1965** (להלן: חוק מרשם האוכלוסין), נקבע כי "לעניין חוק זה וכל רישום או תעודה לפיו, 'יהודי' – כמשמעו בסעיף ב-4 לחוק השבות". קביעה זו רלוונטית במיוחד לסוגיית רישום אנשים שעברו גיור לא אורתודוקסי, שכן, כאמור, סוג הגיור אינו מפורט בחוק השבות.

**פקודת העדה הדתית (המרה)** נחקקה על-ידי הנציב העליון עוד לפני הקמת מדינת ישראל, ותוקנה בשנת 1947. מטרת הפקודה היא להסדיר את הנוהל לקבלת תעודת המרה, שהיא אישור סופי לגיור. על-פי הפקודה, ראש העדה הדתית הרלוונטית מוסמך להעניק את תעודת ההמרה, וכך, למעשה, לקבוע כי הגיור תקף.

בכנסת ה-17 הגיש חה"כ דוד רותם מסיעת ישראל ביתנו את **הצעת חוק פקודת העדה הדתית (המרה) (תיקון), התשס"ז-2007** (פ/2650/17). בדברי ההסבר להצעת חוק זו נאמר בין השאר: "בתי-הדין המיוחדים לגיור אשר הוקמו בהחלטת הממשלה על-פי דוח נאמן אינם עונים על הדרישה לגיור וכך נוצרים צווארי בקבוק בתהליכי הגיור, הגורמים פגיעה קשה במבקשים להתגייר". ההצעה נועדה לפתור בעיה זו ב"החזרת המצב לקדמותו", כלומר הוצע להחזיר לרבני העיר והמועצות המקומיות את סמכויות הגיור שהרבנות הראשית שללה מהם.

#### 4. פסקי-דין של בית-המשפט העליון

במשך השנים הוגשו כמה עתירות לבג"ץ בעניין תוקף של גיור שנעשה בארץ או בחו"ל. להלן כמה מהפסיקות העיקריות בנושא זה:

זכותו של אדם שהתגייר בקהילה כלשהי **בחוף-לארץ** להירשם כיהודי בפרטי הדת והלאום במרשם האוכלוסין נקבעה בשנת 1989 **בבג"ץ 264/87, התאחדות הספרדים שומרי תורה – תנועת ש"ס – נגד יהושע כהנא, מנהל מינהל האוכלוסין**<sup>23</sup> ועתירות נוספות שאוחדו עם עתירה זו. בית-המשפט הוסיף בפסיקתו כי "לעניין זה אין נפקא מינה אם הקהילה היא אורתודוקסית, קונסרבטיבית או רפורמית". על-פי פסק-הדין הזה אין לפקיד הרישום סמכות לסרב לרשום אדם המציג תעודת גיור במרשם האוכלוסין כיהודי, אלא אם כן יש חשש סביר כי מדובר במעשה רמייה.

**בבג"ץ 1031/93, אליאן (חוה) פסרו (גולדשטיין) נגד שר הפנים**,<sup>24</sup> נדרש בית-המשפט לשאלת תוקפו של גיור לא-אורתודוקסי שנערך בישראל לצורכי חוק השבות וחוק המרשם. בית-המשפט לא הכריע סופית בסוגיה, אולם בפסק-דין שנתן בשנת 1995 הצהיר כי **פקודת העדה הדתית (המרה), אשר כאמור מחייבת אישור סופי לגיור מאת ראש העדה הדתית הרלוונטית, חלה רק על נושאים שבסמכות בתי-הדין הרבניים (דהיינו ענייני מעמד אישי) ולא על גיור לצורך חוק השבות וחוק מרשם האוכלוסין**. בית-המשפט גם הודיע שלא יכריע בדבר התוכן המדויק של מהות הגיור בישראל, שכן המחוקק הוא שצריך לקבוע זאת.

<sup>23</sup> פ"ד מג (2) 723.

<sup>24</sup> פ"ד מט (4) 661.



**בפסק-הדין בבג"ץ 5070/95, "נעמת" ואחרים נגד שר הפנים**,<sup>25</sup> שניתן בשנת 2002, קבע בית-המשפט לגבי אזרחי ישראל ותושבי ישראל הנרשמים במרשם האוכלוסין, כי יש לרשום כיהודי כל מי שהתגייר בקהילה יהודית, **בארץ או בחו"ל**, ובכלל זה מי שהתגייר בקהילה רפורמית או קונסרבטיבית.

**בפסק-הדין בבג"ץ 2597/99, תאיס רודריגז-טושביים נגד שר הפנים ואחרים**, ובג"ץ 2859/99, **תמרה מקרינה נגד שר הפנים ואחרים**,<sup>26</sup> שניתן ב-31 במרס 2005, קבע בית-המשפט כי לצורך זכאות לפי חוק השבות יש להכיר בגיור של מי שהתגייר גיור לא אורתודוקסי **בקהילה יהודית מוכרת** מחוץ לישראל<sup>27</sup> גם אם למד לקראת הגיור בישראל ולאחר הגיור חזר לישראל ולא הצטרף לקהילה שבה התגייר. סוג הגיור שבג"ץ הכיר בו בפסיקתו זכה לכינוי **"גיור קפיצה"**. **נשיא בית-המשפט העליון אהרן ברק לא הגדיר בפסיקתו מהי "קהילה יהודית מוכרת"**, ועל-פי פסק-הדין גם "אין נפקא מינה אם המתגייר מצטרף לאחר הגיור לאותה קהילה, אם הוא עובר לקהילה יהודית אחרת מחוץ לישראל ואחר כך עולה לישראל או אם הוא עולה לישראל סמוך לאחר הגיור". כלומר: בג"ץ ביטל את הנוהג, שהיה מקובל במשרד הפנים עד אז, לדרוש כי מתגייר ישהה שנה לפחות בקהילה שבה התגייר.

בפסק-הדין הזכירו הנשיא ברק ושופטים אחרים, הן בדעת הרוב והן בדעת המיעוט, את **חשיבות הפיקוח של מדינת ישראל על תהליך הגיור כדי למנוע ניצול לרעה של המעמד שחוק השבות מעניק**. להלן קטע מהדברים:

"...מודעים אנו לצורך של המדינה לקיים שליטה במסגרת חוק השבות על ההכרה בגיור. **הדבר מתבקש מהצורך הטבעי של מדינה לפקח על הליך הפיכתו של אדם לאזרח בה**. הגיור אינו רק מעשה פרטי בעל היבט דתי. יש לו היבט ציבורי-אזרחי. על היבט זה **מתבקש פיקוח ממלכתי**. פיקוח זה מוצא ביטוי בתפיסתנו כי **גיור שנעשה מחוץ לישראל במסגרתה של קהילה יהודית מוכרת ממלא את דרישותיו של חוק השבות**". כאמור, לא ניתן קריטריון להגדרה מהי "קהילה יהודית מוכרת".

חשיבותו של פסק-דין זה היא בכך שבו הכיר בית-המשפט לראשונה בכך שגיור מקנה זכויות גם לצורכי שבות וקבלת מעמד עולה.

למרות פסיקת בג"ץ המשידך משרד הפנים לקיים את הנוהל שלפיו מתגייר המבקש לזכות באזרחות בישראל נדרש לשהות שנה לפחות בקהילה שבה התגייר.

חה"כ קולט אביטל, שהיתה יו"ר ועדת העלייה, הקליטה והתפוצות באותה עת, סיכמה במכתב (מ-2 במאי 2005) לשר הפנים דאז, אופיר פינס-פז, ולשרת המשפטים והשרה לקליטת העלייה דאז, ציפי לבני, את החלטות הוועדה בנושא **היערכות משרד הפנים להכיר ב"גיור קפיצה" לנוכח פסיקת בג"ץ** ממרס 2005, ובהן הצורך בגיבוש קריטריונים אחידים לכל הזרמים בנושא גיור (כולל גיור חו"ל).<sup>28</sup>

<sup>25</sup> תק-על-2002 (1) 634.

<sup>26</sup> פ"ד נח (5), 412.

<sup>27</sup> הרחבה בעניין גיור בחו"ל ראו במסמך: מרכז המחקר והמידע של הכנסת, הליכי גיור בחוץ-לארץ, כתבה דינה צדוק, 13 באוקטובר 2004.

<sup>28</sup> חה"כ קולט אביטל, מכתב, 2 במאי 2005. מכתב נוסף הוא ראש מערך הגיור, הרב חיים דרוקמן.

ב-6 ביוני 2007 התכנסה ועדת העלייה, הקליטה והתפוצות לדון בנושא התעלמות משרד הפנים ומשרד המשפטים מפסיקת בג"ץ בנושא "גיור קפיצה".

עו"ד דניאל סלומון ממשרד הפנים ועו"ד יוכי גנסין ממחלקת הבג"צים של משרד המשפטים אמרו בישיבה זו שבג"ץ קבע כי אין לדרוש שמתגייר ישתלב בקהילה שהתגייר בה וישהה בה במשך שנה, אך לא התעלם מהחשש שהליך הגיור ינוצל לרעה, ולכן קרא לקבוע קריטריונים. לדברי השניים, שר הפנים אישר את הקריטריונים ועתה ממתינים לאישור היועץ המשפטי לממשלה.<sup>29</sup>

## 5. הגיור הממלכתי לאזרחי ישראל

### 5.1. הגופים המעורבים בגיור ותפקידיהם<sup>30</sup>

1. מערך הגיור שבמשרד ראש הממשלה – התוויית מדיניות הגיור, קשר מתמיד עם הרבנות הראשית, פיקוח והפעלה של בתי-הדין המיוחדים לגיור;
2. אגף הגיור שבמשרד לקליטת העלייה – פיקוח על ההסברה לאוכלוסיית היעד, על ההכשרה ועל הלימודים (במכון המשותף ללימודי יהדות ובאולפנים נוספים) וליווי המתגיירים;
3. האגף לחינוך מבוגרים במשרד החינוך – הוראה בכיתות אולפן לקראת גיור;
4. אגף משאבי אנוש והרב הצבאי הראשי בצה"ל – תוכנית "נתיב" לגיור חיילי צה"ל (ראו להלן בפרק 6, "גיור בצה"ל");
5. המכון המשותף ללימודי יהדות – הגוף הממלכתי המרכזי העוסק בהכשרת מתגיירים. פועל באמצעות הסוכנות היהודית;
6. עמותות פרטיות – הכשרה לקראת גיור.

<sup>29</sup> הכנסת, פרוטוקול ישיבת ועדת העלייה, הקליטה והתפוצות, 6 ביוני 2007.

<sup>30</sup> הוועדה לבחינת מבנה ארגוני כולל ואיגום המשאבים בנושא הגיור בישראל (ועדת-חלפון), דוח חלקי, 27 במאי 2007

## 5.2. תהליך הגיור<sup>31</sup>

הגיור נעשה בשלבים המפורטים להלן:

1. פתיחת תיק גיור לאזרח המבקש להתגייר (או לחלופין: התחלת לימודים באחד המכונים המשותפים ללימודי יהדות – ביוזמת המתגייר – ופתיחת תיק לאחר שלושה חודשי לימוד);
2. ריאיון ראשון עם שליח בית-הדין, אשר בו האזרח מקבל הסבר על תהליך הגיור;
3. שליח בית-הדין מפנה את המתגייר לכיתת לימוד מטעם משרד החינוך או לעמותה פרטית ללימודי יהדות. המתגייר רשאי לפנות באופן עצמאי למכון ללימודי יהדות (הרחבה בעניין הלימודים לגיור ראו להלן בפרק 5.3).
- בשלב זה על המתגייר למצוא לעצמו משפחה מלווה וקהילה/ בית-כנסת שילוו אותו בכל תהליך הגיור (דרישת בית-הדין לגיור);
4. ריאיון שני עם שליח בית-הדין – אשר בו נבדקת מוכנות המועמד להופעה לפני בית-הדין לגיור;
5. הופעת המתגייר לפני בית-הדין לגיור. בית-הדין עשוי להחליט אחת מהשתיים –
  - א. אישור הגיור: הפניית המתגייר למילה, לטבילה ולחתימה קולקטיבית של הדיינים על "מעשה בית-דין", או;
  - ב. דחיית המועמד לגיור: הפניית המתגייר אל שליח בית-הדין להמשך התהליך ולטיפול בחולשות שזוהו;
  - ג. אם אושר הגיור – טקס גיור שנכללים בו מילה וטבילה.
6. הפקת תעודת המרה והעברתה למתגייר (באחריות בית-הדין לגיור);
7. פניית המתגייר אל משרד הפנים לצורך שינוי הרישום במרשם התושבים.

## 5.3. לימודים לקראת גיור<sup>32</sup>

כאמור, הליך הגיור נפתח בפתיחת תיק באחד מבתי-הדין לגיור ברחבי הארץ, או בלימודי יהדות. הלימודים אינם חובה בהליך הגיור, אך בבית-הדין לגיור נערכת בחינה בנושאי יהדות לפני טקס הגיור.

<sup>31</sup> הוועדה לבחינת מבנה ארגוני כולל ואיגום המשאבים בנושא הגיור בישראל (ועדת-חלפון), דוח חלקי, 27 במאי 2007

<sup>32</sup> על-פי פרוטוקול ישיבות ועדת-חלפון.

הגופים העיקריים ללימוד יהדות:

- **המכונים המשותפים ללימודי יהדות** – סניפי המכון שהוקם בעקבות המלצות ועדת-נאמן.<sup>33</sup> בתוכנית הלימודים 400–500 שעות לימודי תנ"ך, אמונה, הלכה, היסטוריה יהודית, ציונות והשוואה. הלימודים מיועדים הן למי שמבקש להתגייר והן ליהודי שמבקש להרחיב את השכלתו ביהדות.<sup>34</sup> במכונים מלמדים מורים משלושת הזרמים העיקריים של היהדות: האורתודוקסי, הרפורמי והקונסרבטיבי. הפנייה למכון נעשית באופן עצמאי, לפני הרישום בבית-הדין. פעילותם של אולפני המכון ממומנת בכספי המשרד לקליטת העלייה, משרד ראש הממשלה והסוכנות היהודית. לדברי פרופ' בנימין איש-שלום, מנהל המכון, יש נשירה של כ-50% במהלך הלימודים, ורק כ-33% מכלל הלומדים במכון בכל שנה מקבלים תעודת המרה.<sup>35</sup>

המכון המשותף ללימודי יהדות מופקד גם על תוכנית "נתיב" לגיור בצה"ל (ראו להלן).

- **אולפני הגיור של האגף לחינוך מבוגרים במשרד החינוך** – מפעילים השנה 31 כיתות, שלומדים בהן כ-600 תלמידים. שיעור הנשירה במהלך כולו הוא כ-10%.<sup>36</sup> בתוכנית הלימודים כ-500 שעות לימודי תנ"ך, אמונה, חגים והלכה, וכן שבתות חוויה, סיורים באתרים החשובים ליהדות ואימוץ במשפחות. הרישום לאולפנים נעשה לאחר פתיחת תיק בבית-הדין לגיור. פעילות האולפנים ממומנת בכספי משרד החינוך ופעילות אולפני הקיבוצים הדתיים ממומנת בכספי הסוכנות היהודית.

#### 5.4. גיור בבית-דין

רוב הגיורים נעשים בבתי-הדין המיוחדים לגיור. בבתי-דין אלה משמשים היום 25 דיינים ב-11 הרכבים הפועלים בכל רחבי הארץ.<sup>37</sup> נוסף על אלה, 100–200 גיורים נעשים מדי שנה בבתי-הדין רבניים אזוריים. כ-30% מכלל הגיורים בבתי-הדין האזוריים הם אישור גיור שנעשה בחו"ל, והשאר הם גיור אנשים שפנו אל בית-הדין מרצון להתגייר דווקא בו – או משום שאינם יודעים על קיום אלטרנטיבה.

<sup>33</sup> ועדה לגיבוש רעיונות והצעות בנושא הגיור בישראל בראשות עו"ד יעקב נאמן, שמונתה בשנת 1997.

<sup>34</sup> בדרך כלל בן-הזוג היהודי לומד יחד עם בן-הזוג המתגייר. בשנים האחרונות נעשה ניסיון לצמצם את מספר הלומדים הלא-יהודים.

<sup>35</sup> הנתונים הוצגו לפני ועדת-חלפון.

<sup>36</sup> על-פי הדיווח שנמסר לוועדת-חלפון.

<sup>37</sup> דברי הרב אליהו מימון בישיבת הוועדה המיוחדת לפניית הציבור, 16 במאי 2007.

## 6. גיור בצה"ל

בכל שנה משרתים בצה"ל כ-4,500 חיילים וחיילות שאינם יהודים. כ-85% מכלל החיילים המגיעים לבתי-הדין מסיימים את התהליך. שיעור הנשירה הוא כ-23%.<sup>38</sup> חיילים עולים רשאים להשתתף במהלך השירות הצבאי בקורס "נתיב" ללימודי יהדות לקראת גיור במסגרת המכונים המשותפים ללימודי יהדות, ומדי שנה עוזבים כ-600 חיילים את בסיסיהם למשך כחודשיים של לימודים במסגרת זו במתקן הסוכנות היהודית שבקריית-מוריה בירושלים בתנאי פנימייה. בעבור חיילים שמסיבות שונות אינם יכולים לחיות בתנאי פנימייה נפתחו סניפים של התוכנית במקומות שונים בארץ. הפנייה למתגיירים הפוטנציאליים בצבא נעשית מטעם חיל החינוך. בתום הלימודים פונים המבקשים להמשיך בתהליך אל בית-הדין לגיור שבאחריות הרבנות הצבאית. שליח בית-הדין פוגש את החיילים המבקשים להתגייר ביום הלימודים האחרון ב"נתיב". ברבנות הצבאית פועלים כיום שלושה הרכבים של דיני גיור, ובכל הרכב דיין אחד לפחות מבתי-הדין האזרחיים.

לדברי אלי"מ ציקי סלע,<sup>39</sup> ראש מחלקת תכנון כוח-אדם בצה"ל, קורס "נתיב", שהוא פרויקט משותף של צה"ל, של משרד הקליטה ושל המכון המשותף ללימודי יהדות המתקיים מאז שנת 2001, מיועד לחיילים שעלו לישראל בעשר השנים האחרונות. הקורס הבסיסי עוסק ביהדות ובתרבות הישראלית ומלמדים בו מורים מקצועיים מהמכונים המשותפים ללימודי יהדות ואנשי הסגל הצבאי.

לדברי אלי"מ סלע, לאחר סיום הקורס הבסיסי החיילים מופנים לשני סמינרי המשך עד לשלב הסופי של עמידה לפני בית-הדין, ולכן שיעור הגיור בקרב הלומדים בתוכנית "נתיב" נמוך. הגיור מסתיים בדרך כלל בתוך שנה מתחילת הקורס הבסיסי. עד סוף אפריל 2007 התגיירו 1,975 חיילים במסגרת הצבאית – 1,496 נשים ו-479 גברים.<sup>40</sup>

בשנתיים האחרונות מורגש מפנה של ממש בהיקף הגיור במסגרות הצבאיות, וכיום לומדים לקראת גיור במסגרת השירות הצבאי אלפי חיילים.<sup>41</sup>

"נתיב" מילואים – אלפי חיילים בשירות מילואים מוגדרים לא יהודים. ובניסוי שנערך בקרב 540 מהם התברר כי רבים היו מעדיפים גיור בצה"ל.

**הפוטנציאל לגיור בטווח הגילים 21–49 הוא כ-22,000 נפש.**

<sup>38</sup> סקירה מטעם צה"ל לפני ועדת-חלפון, פרוטוקול ישיבה מס' 3, 25 באפריל 2007.

<sup>39</sup> על-פי סקירתו לפני ועדת-חלפון. הסקירה מופיעה בדוח הביניים של הוועדה.

<sup>40</sup> נראה כי הסיבה העיקרית לכך שכ-75% מכלל המתגיירים בצה"ל הם חיילות (גם בקרב שאר המתגיירים יש רוב מוחלט לנשים) נעוצה בהגדרה "מיהו יהודי" על-פי ההלכה: ילדי אם יהודייה ייחשבו בישראל יהודים, ואילו ילדים לאב יהודי שאמם אינה יהודייה לא ייחשבו יהודים. סיבה נוספת לכך היא שגברים חייבים לעבור מילה, שהיא ניתוח כירורגי לכל דבר.

<sup>41</sup> אשר כהן, יהודים לא-יהודים: זהות יהודית ישראלית ואתגר הרחבת הלאום היהודי, אוניברסיטת בר-אילן והוצאת "כתר", 2007.

- הגדלת המחזורים מ-200 חיילים ל-500 חיילים בכל אחד מארבעת המחזורים מדי שנה ;
- הרחבת הגיור גם לחיילי המילואים. לדברי אל"מ סלע יש לבחון את המגבלות המשפטיות ולהשלים לפחות את גיורם של מי שכבר החלו את התהליך בצבא ולא סיימו אותו.

## 7. בעיות בתהליך הגיור

למרות הצהרת הממשלה כי גיור העולים מחבר המדינות הוא יעד לאומי, ואף שהמלצות ועדת-נאמן יושמו חלקית, ונעשו שינויים מבניים, שהעיקרי שבהם הוא הקמת מערך הגיור במשרד ראש הממשלה, לא גדל מספר המתגיירים בקרב העולים מחבר המדינות כמצופה. להלן חלק מהסיבות לכך :

### בעיות במערכת הנתונים

- **קושי בפיקוח על הנתונים:** הנתונים על האוכלוסייה הרלוונטית לגיור מפוזרים במערכות שונות, והדבר מקשה את ניהול התהליך ואת הבקרה עליו. הבקרה חשובה במיוחד למניעת נשירה במהלך הגיור.
- **חוסר אחידות בנתונים:** הרב חיים אירם, שהיה בעבר סגן מנהל בתי-הדין לגיור, אמר בישיבת הוועדה לפניות הציבור: "אני מחזיק נייר של בתי-הדין המיוחדים לגיור, ועוד נייר של בתי-הדין המיוחדים לגיור, ועוד נייר של מערך הגיור, וכל אחד נותן נתון אחר. למשל בשנת 2004 התגיירו 687 אנשים לפי הנהלת בתי-הדין... ולפי מערך הגיור, שהוא הגוף הממונה על הנהלת בתי-הדין, גוירו 1,730 אנשים...".<sup>43</sup>

### בעיות כלליות במדיניות הגיור

- **העדר הסברה** מספקת לאוכלוסיית היעד ואי-הפניית משאבים כספיים מספיקים לפרסום.
- **העדר קריטריונים ברורים לגיור שהממסד בארץ יכיר בו.**<sup>44</sup> לרבנות הראשית ולמשרד הפנים אין מדיניות זהה בסוגיית "מיהו יהודי", וכך נוצר מצב של "פיצול סטטוס", כאשר מתגייר נרשם כיהודי במשרד הפנים אך הרבנות הראשית לא מכירה בו כיהודי לענייני מעמד אישי.
- **הביורוקרטיה** בשלבי הגיור מקשה על המתגיירים.

---

<sup>42</sup> כפי שהוצגו לפני ועדת-חלפון.

<sup>43</sup> הכנסת, פרוטוקול ישיבת הוועדה לפניות הציבור, 16 במאי 2007.

<sup>44</sup> הרבנות הראשית בישראל אינה מכירה בכל גיור אורתודוקסי שנעשה בחו"ל; יש רשימה של רבנים מורשים לגיור, אך רשימה זו לא פורסמה. לא פורסמו גם קריטריונים להגדרת "קהילה יהודית מוכרת". הדבר נכון גם לגבי גיור שהכנה לקראתו נעשתה בארץ אך טקס הגיור נערך בחו"ל ("גיור קפיצה"). ראו פרוטוקול ישיבת ועדת העלייה הקליטה והתפוצות, 6 ביוני 2007.

- **הדימוי של הממסד הדתי בקרב העולים אינו חיובי**, בעיקר בשל הקשיים שמוערמים עליהם.
- בסקרים שנערכו בקרב העולים מחבר המדינות בשנים האחרונות נמצאה **חרדה מתהליך הגיור** – עקב שמועות או ניסיון אישי.

### בעיות בתפקוד הגופים העוסקים בגיור

#### מערך הגיור

- מערך הגיור הוקם **בלא הגדרה ברורה של סמכויות** העומד בראשו. הדבר יוצר נתק בינו ובין הנהלת בתי-הדין המיוחדים לגיור.
- יחסי ההייררכיה בין בתי-הדין המיוחדים לגיור ובין בתי-הדין הרבניים האזוריים אינם ברורים די הצורך. אף שמערך הגיור הוקם כדי לשמש סמכות בעניין זה, בכמה מקרים ביטל בית-הדין הרבני האזורי בדיעבד גיור שנעשה באחד מבתי-הדין המיוחדים לגיור.<sup>45</sup>
- **כוח-האדם העומד לרשות מערך הגיור אינו מספיק ובבתי-הדין לגיור חסרים תקנים**. כיום מועסקים במערכת הגיור, המטפלת בעניינם של אלפי מתגיירים, רק 24 דיינים. הצעת החוק של חה"כ דוד רותם, שהוזכרה לעיל, נועדה לפתור את הבעיה בהגדלת מספר הרבנים המורשים לגייר.
- **גישת הדיינים במערך הגיור מחמירה**.
- **אין ערכאת ערעור** הזמינה למתגיירים.

### המכונים המשותפים ללימודי יהדות

- יש **נשירה ניכרת** מהלימודים במכונים. מהנהלת המכונים נמסר כי הסיבה העיקרית לנשירה היא שתיק הגיור נפתח רק לאחר שלושה חודשי לימוד (בשאר האולפנים תיק הגיור נפתח לפני התחלת הלימודים). אין מעקב אחר התלמידים שנשרו.
- שעות הלימוד הרבות מקשות על העולים, הנתונים ממילא בקשיי קליטה.
- שעות הלימוד הרבות מקשות גם על המתגיירים **בצה"ל**, ושילובן בתנאי השירות הצבאי מקשה על החיילים המבקשים להתגייר להשלים את המהלך. **יצוין כי התנאים בצה"ל מאפשרים גיור נוח יותר מהגיור במערכת האזרחית**.

<sup>45</sup> עמירם ברקת, "הרבנות הממלכתית מחמירה: לא מכירה בגיורים של עצמה", **הארץ**, 22 במאי 2007. מדובר בביטול גיור שנעשה לפני 15 שנים בבית-דין לגיור לאחר שהגירות הודתה שאינה שומרת מצוות.

## בעיות בהליך הגיור עצמו

- **שליח בית-הדין**, שאמור לשמש דמות מרכזית מתחילת הגיור ועד השלמתו, ולעתים בידי ההחלטה אם המתגייר יגיע לבית-הדין לאישור הגיור, כפוף היום למנהל בתי-הדין המיוחדים לגיור, וזה נוקט גישה מחמירה שעלולה להרחיק את המתגיירים במקום לקרבם. בחלק משלבי הגיור המבקש להתגייר תלוי **לחלוטין** בשליח בית-הדין.
- **המשפחה המלווה** היא חוליה מרכזית בתהליך הגיור. בתי-הדין בהרכביהם השונים נשענים עליה רבות בהחלטתם. המועמד לגיור נאלץ להשקיע מאמצים גדולים במציאת משפחה מלווה, ולעתים המשפחה שמצא נמצאת במרחק גיאוגרפי גדול ממנו. במכון ללימודי יהדות רשומות כ-3,000 משפחות מלוות מתנדבות, ועם זה חלק ניכר מהלומדים לקראת גיור מופיעים בבתי-הדין בלא משפחה מלווה. לדברי הרב קליין, סגן מנהל מערך הגיור, אין למשפחות המלוות המתנדבות מחויבות מספקת לליווי המתגיירים וחסר ארגון מרכזי כולל למציאת משפחות מלוות.

ועדת-חלפון הציעה פתרונות לרוב הבעיות שתוארו, כפי שיפורט להלן.

## **8. הוועדה לבחינת מבנה ארגוני כולל ואיגום המשאבים בנושא הגיור בישראל (ועדת-**

**חלפון)<sup>46</sup>**

### **הרקע להקמת הוועדה**

כאמור, הנתונים עד שנת 2006 מלמדים כי למרות הקמת מערך הגיור לא היה גידול מספק במספר המתגיירים. הממשלה החליטה כי מערכת הגיור הממלכתית בישראל, שפועלת בצורה מבוזזת ומסורבלת, חייבת להתייעל כדי להגדיל את מספר המתגיירים **"ולהיענות לצורך הלאומי של הבאת העולים שאינם יהודים לחיק האומה הישראלית"**.<sup>47</sup> לצורך זה החליטה הממשלה להקים את הוועדה לבחינת מבנה ארגוני כולל ואיגום המשאבים בנושא הגיור בישראל, בראשות מנכ"ל המשרד לקליטת העלייה ארז חלפון. כתב המינוי נמסר לו ב-6 במרס 2007. הוועדה הגישה דוח חלקי לראש הממשלה אהוד אולמרט ב-29 במאי 2007.

### **המלצותיה העיקריות של הוועדה (בדוח הביניים):**

#### **1. הקמת ועדת היגוי עליונה**

ראש הממשלה ימנה ועדת היגוי עליונה לגיור שישתתפו בה נציגי משרד ראש הממשלה, המשרד לקליטת העלייה, משרד החינוך וצה"ל. ועדה זו תעקוב מקרוב אחר יישום המלצות ועדת-חלפון בשלוש השנים הקרובות (2008–2011), ולשם כך תתכנס שלוש פעמים בשנה לפחות, וסיכומיה יוגשו לממשלה אחת לשנה.

<sup>46</sup> המשרד לקליטת העלייה, לשכת המנכ"ל, הוועדה לבחינת מבנה ארגוני כולל ואיגום המשאבים בנושא הגיור בישראל, (ועדת-חלפון) דוח חלקי, 17 במאי 2007.

<sup>47</sup> מתוך המבוא לדוח הוועדה.



## 2. איגום פעילות הגיור בישראל

פעילות הגיור הממלכתית בישראל תרוכז ביחידת סמך ממשלתית אחת – **מערך הגיור**.

חלק מפעילות זו יהיה ניהול תקציבים ומשאבים שתעמיד ממשלת ישראל לנושא הגיור.

מערך הגיור יכין תוכנית פעולה מקיפה שייכללו בה רה-ארגון מערכת הגיור הממלכתית, בניית מבנה ארגוני חדש ותוכנית איוש משרות למבנה זה.

תוכנית העבודה המוצעת (שתאושר בדוח הסופי של הוועדה) תחול על תחומי ההסברה, תיאום המדיניות הלימודית, גיוס התלמידים, תיאום עם מכוני ההכשרה השונים, ליווי המתגיירים, פתיחת תיקי הגיור, הגעה אל בתי-הדין, ניהול בתי-הדין המיוחדים לגיור והפקת תעודות ההמרה.

מערך הגיור יישם את המדיניות ההלכתית של הגיור בישראל לפי קביעת הרב הראשי וראש מערך הגיור.

## 3. בתי-הדין המיוחדים לגיור

- הרכבי בתי-הדין המיוחדים לגיור **יורחבו**, ויתווספו אליהם רבנים שיועסקו בשכר (באישור ובמינוי הרב הראשי לישראל).

- לבתי-הדין המיוחדים לגיור יתווספו הרכבי בתי-דין **מתנדבים** לגיור (שיאשר וימנה הרב הראשי) ויפעלו ברחבי הארץ במטרה להקל על המתגיירים.

## 4. משפחות מלוות

תיבנה מחלקה **שתפקידה למצוא משפחה מלווה לכל מתגייר**. המשפחה תוצמד למתגייר מתחילת התהליך ועד הגעתו לבית-הדין. חיזוק הקשר בין המתגייר ובין קהילה היהודית באמצעות **משפחה מלווה המחויבת לתהליך** יסייע למתגייר לעבור אותו בהצלחה.

## 5. מערכת מידע ממוחשבת מרכזית

תיבנה מערכת מידע שתשרת את כל הגורמים העוסקים בגיור מרגע פתיחת תיק הגיור ותפקח על מערכת הלימודים, על ניהול בתי-הדין המיוחדים לגיור ועל הנפקת תעודת ההמרה בסוף הדרך. מערכת זו תפשט את ההליכים הביורוקרטיים ותסייע למתגיירים לעבור את התהליך בהצלחה.

## מקורות

### ספרים, מאמרים ומסמכים

- ארציאלי יואב, **אמנת גביזון-מדן: עיקרים ועקרונות**, המכון הישראלי לדמוקרטיה וקרן אבי חי, 2003.
- גור שלמה (עורך), **ישראל והתפוצות – על פרשת דרכים: יחסי מדינת ישראל ויהדות העולם בצל חוק ההמרה וועדת-נאמן**, בימת ון-ליר בירושלים לשיח ציבורי, 1998.
- הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, **שנתון סטטיסטי לישראל 57, 2006**.
- כהן אשר, **יהודים לא-יהודים: זהות יהודית ישראלית ואתגר הרחבת הלאום היהודי**, מכון שלום הרטמן, הפקולטה למשפטים באוניברסיטת בר-אילן והוצאת "כתר", 2006.
- כהן אשר, **התבוללות ישראלית**, מרכז רפפורט לחקר ההתבוללות, אוניברסיטת בר-אילן, 2002.
- מכון "עתים", **גיור בישראל: היבטים מסורתיים, מעשיים ומשפטיים** (חוברת הדרכה למתגיירים), 2004.
- פינקלשטיין מנחם, **הגיור: הלכה ומעשה**, אוניברסיטת בר-אילן, 1994.
- שלג יאיר, **יהודים שלא כהלכה: על סוגיית העולים הלא-יהודים בישראל**, המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2004.

### מסמכים

- אמנת גביזון-מדן: הצעה מקיפה לטיפול במחלוקות בענייני דת ומדינה בישראל, באתר האינטרנט <http://www.gabison-medan.org.il/civility/?did=205>, כניסה: 16 ביוני 2007.
- הוועדה לגיבוש רעיונות והצעות בנושא הגיור בישראל (ועדת-נאמן), **דן-וחשבון**, 22 בינואר 1998.
- המשרד לקליטת העלייה, לשכת המנהל הכללי, הוועדה לבחינת מבנה ארגוני כולל ואיגום המשאבים בנושא הגיור בישראל, **דוח חלקי**, 27 במאי 2007.
- משרד ראש הממשלה, מערך הגיור, מנהל בתי-הדין המיוחדים לגיור, **סיכום סקירה בנושא בתי-הדין המיוחדים לגיור**, 1 במאי 2007.
- הכנסת, פרוטוקול ישיבת הוועדה המיוחדת לפנייות הציבור, 16 במאי 2007.

- הכנסת, פרוטוקול ישיבת ועדת העלייה, הקליטה והתפוצות, 2 במאי 2005.
- הכנסת, פרוטוקול ישיבת ועדת העלייה, הקליטה והתפוצות, 6 ביוני 2007.
- הכנסת, ועדת העלייה, הקליטה והתפוצות, התעלמות משרד הפנים מפסיקת בג"ץ להכיר ב"גיורי קפיצה", הודעה לעיתונות, 6 ביוני 2007.
- הכנסת, מרכז המחקר והמידע, גיוור, כתבה רוניה בריטברד, 17 במרס 2005.
- הכנסת, מרכז המחקר והמידע, הליכי גיוור בחוץ-לארץ, כתבה דינה צדוק, 13 באוקטובר 2004.

#### חקיקה

- הצעת חוק פקודת העדה הדתית (המרה) (תיקון – גיוור על-ידי רב עיר ומועצה מקומית), התשס"ז-2007 (פ/2650/17).
- חוק האזרחות, התשי"ב-1952.
- חוק השבות, התשי"ו-1950.
- חוק מרשם האוכלוסין, התשכ"ה-1965.
- פקודת העדה הדתית (המרה).

#### פסיקה

- בג"ץ 1031/93, אליאן (חוה) פסרו (גולדשטיין) נגד שר הפנים.
- בג"ץ 264/87, התאחדות הספרדים שומרי-תורה – תנועת ש"ס – נגד יהושע כהנא, מנהל מינהל האוכלוסין.
- בג"ץ 5070/95, "נעמת" ואחרים נגד שר הפנים.
- בג"ץ 06/... (פסק-הדין טרם ניתן), רנטה טור-כספא והאיגוד העולמי ליהדות מתקדמת נגד שר הפנים ומנהל מינהל האוכלוסין.
- בג"ץ 2597/99, תאיס רודריגז-טושביים נגד שר הפנים ואחרים (אוחד עם בג"ץ 2859, תמרה מקרינה נגד שר הפנים).

## שיחות טלפון, מכתבים וראיונות

- מר אבישי דאום, המכון ללימודי יהדות, שיחת טלפון, 21 ביוני 2007.
- הרב חיים אירס, ממלא-מקום רכז הכנה, המכון ללימודי יהדות, ריאיון, 19 ביוני 2007.
- הרב משה קליין, סגן מנהל מערך הגיור, ריאיון, 17 ביוני 2007.
- חה"כ קולט אביטל, מכתב לשר הפנים אופיר פינס ולשרת המשפטים והקליטה ציפי לבני, 2 במאי 2005.
- מר נתנאל פישר, דוקטורנט בחוג למדעי המדינה באוניברסיטה העברית בירושלים, מתמחה במדיניות הגיור של ישראל, ריאיון, 12 ביוני 2007, ומכתב, 14 ביוני 2007.
- מר שאול פרבר, יו"ר מכון "עתים", מכתב לוועדת העלייה, הקליטה והתפוצות, 17 במאי 2007.

## עיתונות

- ברקת עמירם, "הרבנות הממלכתית מחמירה: לא מכירה בגיורים של עצמה", **הארץ**, 22 במאי 2007.
- ברקת עמירם, "מכון הגיור לא יפנה בוגריו לבית-הדין הרבני", **הארץ**, 25 בינואר 2007.
- ברקת עמירם, "שרון רצה להסיר חסמים, הרבנות הערימה קשיים ולכן אין עלייה במספר המתגיירים", **הארץ**, 30 במרס 2005.
- ברקת עמירם, "ראש הממשלה דוחה הצעת הרב הראשי עמאר למנוע הכרה בגרים בחוק השבות", **הארץ**, 13 בפברואר 2007.
- ברקת עמירם, "דרישה מאולמרט: להקים בתי-דין חלופיים לגיור", **הארץ**, 19 במרס 2007.
- יועז יובל, "המדינה מתעלמת מבג"ץ כבר שנתיים: מסרבת להכיר בגיורי קפיצה", **הארץ**, 9 במאי 2007.
- לוביץ רבקה, "גברתי הנכבדה, את לא יהודייה", באתר האינטרנט **ynet**, <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3397674,00.html>, כניסה: 21 ביוני 2007.
- נחשוני קובי, "הרב דרוקמן עולה להתקפה", באתר האינטרנט **ynet**, <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3405465,00.html>, כניסה: 21 ביוני 2007.

## אתרי אינטרנט

- בתי-הדין הרבניים, <http://www.rbc.gov.il>, כניסה : 28 במאי 2007.
- המכונים ללימודי יהדות, <http://www.giur.org>, כניסה : 3 ביוני 2007.
- המרכז לפלורליזם יהודי, <http://www.irac.org>, כניסה : 7 ביוני 2007.
- מכון "עתים", <http://www.itim.org.il>, כניסה : 24 במאי 2007.